

University of Tehran Press

Islamic Jurisprudential Researches

Online ISSN: 2423-6195

Home Page: <https://jorr.ut.ac.ir/>

Editorial

We are pleased to present the latest issue of *Fiqh Research*. The articles included in this issue have undergone a rigorous peer-review process to ensure the highest academic standards. This issue offers a diverse range of scholarly inquiries into Islamic jurisprudence and its intersection with modern legal challenges.

The first article, titled “The Conditionality of Equality Regarding Perfection and Deficiency in Retaliation (*Qisas*) for Bodily Harm,” explores a complex jurisprudential issue. By bifurcating the subject into two scenarios—an imperfect victim with a complete perpetrator, and a complete victim with an imperfect perpetrator—the author provides a comparative analysis of five distinct jurisprudential views, ranging from the absolute denial of *Qisas* to its conditional acceptance, thereby addressing the tension between traditional rulings and criminal justice.

The second study, “The Role of *Muhkamat* (Decisive Verses) in the Systematization of Islamic Jurisprudence: Characteristics, Effects, and Rulings,” examines the position of *Muhkamat* within the framework of Imami legal deduction (*Istinbat*). Through a descriptive-analytical approach, the author demonstrates how returning to fundamental Quranic injunctions can serve as a robust methodology to enhance legal coherence, reduce interpretative errors, and strengthen the process of *Ijtihad*.

The third article, “Optimizing Productivity as a Sharia Objective of the Endowment (*Waqf*) Institution,” addresses contemporary challenges facing the *Waqf* system. The author critically examines organizational inefficiencies and redefines “productivity” by linking it to the *Maqasid al-Sharia* (Objectives of Sharia). The research proposes strategic ways to transition endowments from operational stagnation toward social justice and public welfare through modern management models.

In the fourth article, “The Role of the Victim’s Necessity in Self-Inflicted Harm under the Assumption of Causation (*Tasbib*),” the author analyzes the intricate relationship of causality in criminal law. By examining the interaction between the “will of the person under necessity” and the “creation of cause,” the study seeks to clarify the assignment of criminal liability between the causal agent and the victim.

The fifth study, “An Investigation into the Applicability of Options (*Khiyarat*) in Pre-emptive Acquisition through Right of Pre-emption (*Shuf’ah*),” tackles a long-standing debate in the jurisprudence of transactions and civil law. Moving beyond the predominant views, the author critically challenges the theoretical basis for the non-applicability of *Khiyar* in unilateral contracts (*Iqā’āt*), offering a potential framework for future legal revisions.

Finally, the issue concludes with an innovative study titled “Protection of Nature in Warfare from the Perspective of the Jurisprudence of the Two Sects (*Fiqh al-Fariqayn*).” Departing from traditional military jurisprudence, this research delineates the rights of nature during armed conflicts. Through a comparative analysis of the views of scholars from both major Islamic schools, the author defines the boundaries of “military necessity” regarding environmental damage, contributing to the ethical discourse on modern warfare.

دانشگاه تهران

نشریه پژوهش‌های فقهی

سایت نشریه: <https://jorr.ut.ac.ir/>

شاپا الکترونیک: ۶۱۹۵-۲۴۲۳

سخن سردیر

حمد و سپاس بی‌کران، پروردگار متعال را سزاست که توفیق انتشار شماره‌ای دیگر از «پژوهش‌های فقهی» را در سایه‌سار همت والای اندیشمندان و پژوهشگران متعهد، فراروی ما قرار داد. آنچه پیش روی شماست، حاصل فرآیندی دقیق از ارزیابی و انتخاب مقالاتی است که با وسواس علمی، از میان انبوه آثار واصل‌شده برگزیده شده‌اند.

در نخستین جستار این دفتر با عنوان «شرطیت تساوی به لحاظ کمال و نقص در قصاص عضو»، نویسنده به واکاوی یکی از مباحث چالش‌برانگیز و دیرپای فقهی پرداخته است. این مقاله با تقطیع موضوع به دو فرض محوری «عضو مجنی‌علیه ناقص و عضو جانی کامل» و «عضو مجنی‌علیه کامل و عضو جانی ناقص»، بستری برای بازخوانی آراء فقهی گشوده است. بررسی تطبیقی پنج دیدگاه مطرح در فرض نخست که طیفی از اقوال، از نفی مطلق جواز قصاص تا پذیرش مشروط آن را در بر می‌گیرد، نشان‌دهنده‌ی عمق تقابل استدلال‌های فقهی در مواجهه با عدالت کیفری است.

در تداوم این مباحث، در مقاله‌ی دوم با عنوان «نقش محکومات در نظام‌مندسازی فقه اسلامی: ویژگی‌ها، آثار، احکام محکومات»، نویسنده به بازخوانی جایگاه رفیع محکومات در هندسه‌ی استنباط فقهی امامیه همت گمارده است. این جستار با تبیین پیوند وثیق فقه امامیه با آموزه‌های اهل بیت (ع) و با محوریت آیه‌ی هفتم سوره‌ی آل عمران و حدیث نورانی رضوی (مَنْ رَدَّ مِثْلَهِ الْقُرْآنِ إِلَى مُحْكَمَةٍ)، نشان می‌دهد که چگونه بازگشت به گزاره‌های بنیادین می‌تواند فراتر از یک روش‌شناسی ساده، راهکارهای نوین برای انسجام‌بخشی به فقه، کاهش خطاهای استنباطی و تحکیم فرایند اجتهاد ارائه دهد. این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی، سهم بنیادین محکومات را در ترسیم «نظام‌واره‌ی فقهی» به شایستگی تبیین کرده است.

سپس، شماره‌ی حاضر با نگاهی به کارکردهای تمدنی نهاد وقف، در سومین جستار با عنوان «بهبودسازی بهره‌وری به مثابه‌ی مقصد شرعی نهاد وقف»، چالش‌های معاصر این نهاد دیرپا را به پرسش می‌کشد. نویسنده در این نوشتار با رویکردی انتقادی نسبت به وضعیت موجود، ضمن شناسایی آسیب‌های سازمانی موقوفات، مفهوم «بهره‌وری» را از حصار صرفاً اقتصادی آن خارج کرده و با پیوند آن به «مقاصد شرعی»، به مثابه‌ی ابزاری برای ارتقای عدالت اجتماعی بازتعریف کرده است. این پژوهش، در جست‌وجوی پاسخی راهبردی برای این پرسش است که چگونه می‌توان با بهره‌گیری از آرای اندیشمندان و الگوهای مدیریت نوین، موقوفات را از رکود عملکردی به اوج کارآمدی و رفاه عمومی رهنمون ساخت.

در چهارمین جستار با عنوان «نقش اضطرار مجنی‌علیه در وارد کردن جنایت بر خود در فرض تسبیب»، نویسنده به واکاوی یکی از پیچیده‌ترین مباحث حقوق جزاء یعنی «رابطه‌ی سببیت» همت گمارده است. این پژوهش با واکاوی تعامل میان «اراده‌ی مضطر» و «جعل سبب»، در پی حل یکی از گره‌های کور حقوق کیفری است؛ گرهی که در آن تفکیک مسئولیت کیفری میان فاعل سبب و مضطر، نیازمند تحلیلی اجتهادی و دقیق در چارچوب موازین فقهی است.

مقاله‌ی پنجم با عنوان «بررسی امکان اعمال اختیارات در اخذ به شفعه»، به یکی از مناقشات دیرپا در حوزه‌ی فقه معاملات و حقوق مدنی پرداخته است. این نوشتار ضمن عبور از ظاهر مشهورات فقهی، با رویکردی انتقادی، مبانی نظری عدم جریان اختیار در ایقاعات را به چالش می‌کشد. نویسنده با استناد به دلایل استدلالی مخالفان نظریه‌ی مشهور، بستری برای بازخوانی امکان اعمال اختیارات در «اخذ به شفعه» فراهم آورده است که می‌تواند در بازنگری‌های حقوقی آتی، راهگشا باشد.

سرانجام، در آخرین جستار این شماره، شاهد رویکردی نوآورانه به «حفاظت از طبیعت در جنگ از منظر فقه فریقین» هستیم. این پژوهش با عبور از مباحث سنتی فقه نظامی، به ترسیم حقوق طبیعت در وضعیت اضطراری مخاصمات مسلحانه می‌پردازد. نویسنده با تحلیل تطبیقی دیدگاه‌های فقه‌های فریقین و بررسی سه‌گانه‌ی «حرمت، جواز و کراهت»، به دنبال تبیین قلمرو «ضرورت جنگی» در آسیب به منابع طبیعی است؛ تلاشی که در راستای اخلاق‌مدار کردن مقوله‌ی جنگ، گامی درخور توجه به شمار می‌رود.